

TANULMÁNYOK

A sajtó és a politikai közösségek

DAVID ANDERSON*

A nyugati demokráciák többségének jogrendszere biztosít valamiféle különleges bánásmódot a sajtó számára.¹ Olyan előnyök járnak a sajtónak, melyeket más nem élvez – mint az állami kontroll alóli szabadság biztosítékai, bejárás mások számára lezárt területekre, anyagi támogatás, valamint saját televízió- és rádiócsatornáik.² Néha ezek az előfeltételek az alkotmányból következnek, gyakorta azonban a joggyakorlatból vagy hagyományokból erednek.³ Akármilyen is a forrása, a sajtó ilyen jellegű előnyeinek biztosítását általában szükségesnek ítélik a hírek begyűjtésében és terjesztésében betöltött hasznos szerepe miatt.⁴ A sajtó és közönsége azonban változásban vannak, s ez szükségessé teszi újragondolni, mi teszi a sajtót különösen értékessé.

Manapság számos olyan helyen is gyűjtenek híreket, amelyek nem tartoznak a sajtóhoz. Az úgynevezett civil újságírók gyakran hamarabb tudósítanak eseményekről (s olykor átfogóbban is), mint a sajtó, különösen olyan helyzetekben, mint a katasztrófák és háborúk, ahol nincs azonnali sajtójelentés. Egy Japánban pusztító szökőárról⁵ vagy egy Ukrajna területén lelőtt repülőgépről készült képek és az események részletei közvetlenül a jelenlévőktől kerülhetnek a

* Fred & Emily Marshall Wulff Centennial Chair in Law, University of Texas School of Law. A szerző köszöni Kathleen Pritchardnak az értékes segítséget a kutató- és a szerkesztői munkában. A cikk az MTA BTK Médiatudományi Kutatócsoport keretében zajló, „Az európai médiajogi gondolkodás” című kutatási program eredményeként született meg. Eredeti, angol nyelvű címe és megjelenési helye: The Press and Political Community. In András KOLTAY (ed.): *Comparative Perspectives on the Fundamental Freedom of Expression*. Budapest, Wolters Kluwer, 2015 (megjelenés alatt). A fordítást a szerző engedélyével közöljük.

¹ A „sajtó” alatt a média azon részét értem, amelyik közügyekről tudósít, akár nyomtatásban, közvetítés keretében vagy online teszi ezt.

² Ezen előnyök országok szerinti áttekintését lásd: Freedom of the Press 2013. Online kiadvány, Freedom House, 2013. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTP%202013%20Full%20Report.pdf>

³ Egyes országokban ezt kifejezetten a sajtóra vonatkozó rendelkezésekkel érik el, például egy szabad sajtóról szóló záradékkal vagy az Egyesült Államok alkotmányával, máshol pedig az általános szólásszabadság elve alapján biztosítanak különleges védelmet. Lásd: Russell L. WEAVER: The press and freedom of expression. In KOLTAY András (szerk.): *Media Freedom and Regulation in the New Media World*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 36.

⁴ M. GLASER: Your Guide to Citizen Journalism (PBS, 27 September 2006) <http://ec2-23-21-180-28.compute-1.amazonaws.com/mediashift/2006/09/your-guide-to-citizen-journalism270>

⁵ Lásd: B. D. M. PEARY – R. SHAW – Y. TAKEUCHI: Utilization of Social Media in the East Japan Earthquake and Tsunami and its Effectiveness (2012) 34 *Journal of Natural Disaster Science* 3, 3.

külvilág elé.⁶ A kormányok szapora hírgyűjtők, különösen, ami a gazdasági híreket illeti – a foglalkoztatottsági statisztikákat, gyári megrendeléseket, bányászati és fűrőtevékenységet, külkereskedelmet, kiskereskedelmi értékesítéseket, mezőgazdasági termelést és az időjárást, hogy csak néhányat említsünk. Civil szervezetek is gyűjtenek híreket az őket érdeklő területekről, mint a szegénység, egészség, bűnözés, gazdasági fejlődés és oktatás.

Még a sajtó által közzétett híreket is gyakran mások gyűjtik. Egyaránt igaz ez az újságokra, televízióra, magazinokra és online hírportálokra. A bűnügyi tudósítások a rendőrség, az ügyészek vagy védőügyvédek által gyűjtött, vagy a bírósági eljárás során feltárt információkra támaszkodnak. Az összetettebb bűncselekményekről – mint a befektetési csalás, a licit során történő összejátszás (collusive bidding), banki csalások, versenyellenes üzleti gyakorlatok – szóló információkat állami ellenőrök vagy szabályozók fedik fel. A tűzvésekről, áradásokról és természeti katasztrófákról szóló információk tűzoltósági tisztektől, rendvédelmi szervektől és a katasztrófavédelemtől származnak. A gazdaság fontos területeiről érkező hírek a bankok szabályozó szerveitől és az értéktőzsdéről származnak. A hírek egy jelentős része tudósoktól, közgazdászoktól, kutatóorvosoktól és más szakemberektől származik, akik kutatásaik eredményeit hozzák nyilvánosságra. A demográfiai, életstílust és divatot érintő, valamint a költsézesési szokásokat feldolgozó híreket a vizuális statisztikai irodák, népszámlálási hivatalok, illetve ipari és kereskedelmi csoportok bocsátják ki.

A sajtónak is van hozzáadott értéke a mások által összegyűjtött információk tekintetében, például könnyebben emészthetővé teszi, esetleg történelmi vagy összehasonlító perspektívából találja azokat. A hírgyűjtés egy részére pedig éppen azért kerül sor, mert tudható, hogy a sajtó publikálni fogja azt: egy ügynökség azért készít jelentést, mert szüksége van az ez által biztosított hírverésre, egy ügyész pedig azért gyűjt információt a gyanúsított háttéréről, mert a sajtó igényt tart erre.

Mindemellett a sajtó maga még mindig fontos hírgyűjtőnek számít. A hagyományos orgánumok – az újságok, hírmagazinok és a televízió – ugyan elbocsátásokra és sok esetben bezárásra kényszerülnek,⁷ ám az online hírportálok egyre szaporodnak. Az Egyesült Államokban 2014-ben nagyjából 5000 teljes munkaidőben dolgozó szakembert foglalkoztatott mintegy 500 digitális hírportál, melyek túlnyomó része az elmúlt fél tucat évben jött létre.⁸ A sajtó olyan híreket közöl le, amelyeknek vállalkozó szellemű újságírók saját erejükből járnak utána. Az oknyomozó újságírás megvesztegetéseket, pazarlásokat, figyelmetlenségeket tár fel a kormányban, az üzleti életben, az oktatás, az egészségügy, a sport és egyéb emberi tevékenységek terén. A történelem tele van olyan esetekkel, amikor vállalkozó szellemű újságírók értékes szolgálatot tet-

⁶ Lásd: GLASER i. m. (4. lj.)

⁷ A Hírszerkesztők Amerikai Társasága szerint az egyesült államokbeli újságok mintegy 14 000 szerkesztőségi állást szüntettek be az elmúlt években, teljes munkaállományuk majdnem 30%-át. Paul FARHI: Charting the years-long decline of local news reporting. *Washington Post*, 2014 március 26. http://www.washingtonpost.com/lifestyle/style/charting-the-years-long-decline-of-local-news-reporting/2014/03/26/977bf088-b457-11e3-b899-20667de76985_story.html

⁸ Lásd: Amy MITCHELL: The State of the News Media 2014. Overview. *Pew Research Center*, 2014. március 24. <http://www.journalism.org/2014/03/26/state-of-the-news-media-2014-overview/>

tek a köznek.⁹ De ahogy a „hagyományos média” alkalmazottjainak és erőforrásainak száma szűkül,¹⁰ sok szerepet, melyet korábban oknyomozó újságírók láttak el, mások vesznek át – nemcsak a WikiLeaks és azok, akik a szervezeteken belüli vétségeket leleplezik, hanem olyan független szervezetek is, mint a Nemzetbiztonsági Archívum,¹¹ amelyek megfelelő szakértelemmel, erőforrásokkal és stabilitással rendelkeznek olyan témák kivizsgálásához, melyek túlzottan nagyszabásúak vagy átláthatatlanok a legtöbb újságíró számára. Az új online hírportálok közül sokan csinálnak oknyomozó újságírást, de általában nem rendelkeznek olyan erőforrásokkal, amelyeket a régi média fénykorában ráfordított.¹²

A sajtó már nem elengedhetetlen mint terjesztő

A hírek, akár a sajtó, akár mások által lettek összegyűjtve, persze csekély értéket képviselnek a nyilvánosság számára, amíg terjesztésre nem kerülnek. Sokáig a sajtó volt a legfőbb terjesztőjük, ám ma már ez nincs így. Ma már bárkinek megvan a lehetősége, hogy közvetlenül hozza nyilvánosságra az általa összegyűjtött híreket. A kormányok és civil szervezetek régebben függték a sajtótól, hogy az terjessze a híreiket, ám ma már saját weboldalaikról közvetlenül érhetik el azokat az emberek.¹³ Sok más online hírforrás is létezik. Vannak, amelyeket azok megosztója gyűjtött, ám a legtöbb internetes oldal mások által összegyűjtött híreket közöl. A hírgyűjtő oldalak (*news aggregators*) azonosítják a hírek forrásait, mások azonban egyszerűen belefoglalják a mások által gyűjtött információkat saját tudósításaikba.¹⁴ Sokan a Facebookról vagy egyéb hasonló platformokról szerzik értesítéseiket, ami annyit jelent, hogy hírforrásaik lehetnek szörszálhasogatónak pontosak, teljesen megbízhatatlanok vagy bármi a kettő között. Sok internethasználó láthatóan nem törődik azzal, hogy hírforrásaik nem függetlenek; a digitális médiavilág leggyorsabban növekvő bevételforrása a „native advertising”-ből jön, amely olyan formában tálalja a reklámozó üzenetét, ami megkülönböztethetetlen a környező tartalmaktól.

⁹ Egy nemrég történt példa erre, hogy a *Daily Telegraph* és egy televíziócsatorna leleplezte az Egyesült Királyság két volt miniszterének állítólagos korrupciós ügyét. Lásd: Stephen CASTLE – Alan COWELL: Two Former Cabinet Ministers in Britain Deny Wrongdoing After Graft Allegations. *New York Times*, 2015. február 23. <http://www.nytimes.com/2015/02/24/world/europe/malcolm-rifkind-jack-straw-deny-wrongdoing.html?ref=topics&r=0>

¹⁰ Az Egyesült Államokban a szerkesztőségi foglalkoztatás mértéke 26%-kal csökkent 2007 és 2012 között. Lásd: Fred VULTEE: A Look at the Numbers: Editing Job Losses in the Newsroom. *American Society of Copy Editors*, 2013. június 1. <http://www.copydesk.org/blog/2013/06/01/editing-job-losses/>

¹¹ Lásd: The National Security Archive: About the National Security Archive. 29 Years of Opening Governments at Home and Abroad. http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/the_archive.html

¹² Lásd: MITCHELL i. m. (8. lj.) azt állapítja meg, hogy az eredeti tudósítások túlnyomó része még mindig az újságiparból származik.

¹³ Valójában a sajtó gyakorta úgy szerzi be a kormányok és civil szervezetek honlapjairól a híreket, melyeket leközöl, hogy nem is lép közvetlen kapcsolatba azok képviselőivel.

¹⁴ Lásd: Marc FISHER: Steal This Idea. Why Plagiarize When You Can Rip Off Another Writer's Thoughts Without Fear of Penalty? *Columbia Journalism Review*, 2015. március/április, 30. (Arról a terjedő gyakorlatról számol be, hogy „a megjelenő cikkek részben vagy egészben mások munkáin alapulnak”.)

Az ilyen reklámokra 2013-ban 4,7 milliárd dollárt költöttek, aminek növekedését 2014-re 7,9 milliárdra becsülték, 2018-ra pedig 21 milliárdra.¹⁵

Történelmi szempontból a sajtó a felvigyázó szerepében volt, s ahogy azt Stewart bíró nevezte, „a kormány szervezett, szakértő felülvizsgálatát”¹⁶ végezte el. Azonban a sajtó, legalábbis az Egyesült Államokban, gyors iramban hagyja maga mögött ezt a szerepet – a washingtoni irodák sorra zárnak, a riportereket visszahívják a Kongresszusból és a szövetségi ügynökségektől, bezárják az állami parlamentekben működő irodákat, és csökkentik a tudósítások számát a városházákból és bíróságokról.¹⁷ A „negyedik hatalmi ág”, mely a riporterek szintjén foglal helyet, és figyelemmel kíséri a kormányzati ágak működését, csökkenő relevanciával rendelkezik manapság. A felülvizsgálói szerepet nagyrészt átengedték a különböző érdekcsoportoknak; a National Rifle Association vagy a Sierra Club figyelő szeme sokkal inkább fog korlátokat szabni manapság a köztisztviselőknek, mint a sajtó.

Ha a sajtónak igénye van a különleges védelemre a mai világban, ez leginkább a sajtó abbéli képességéből fakadhat, hogy bizonyítottan elősegíti a demokratikus párbeszéd megvalósulását. A sajtó közösségeket hoz létre, összegyűjti a közönséget, létrehoz egy fórumot, s olykor a közösség lelkiismereteként vagy provokálójaként lép föl.¹⁸ Még fontosabb talán, hogy a sajtó segít a nyilvános célok kitűzésében. Ebben a folyamatban a sajtó és a közönség közti kapcsolat szimbiotikus, a célnak tükröznie kell a közönség érdekeit, de ezek az érdekek részben általa formálódnak, hogy a sajtó milyen ügyeket karol fel, és milyen módon tálalja azokat.¹⁹

Ezek a közösségek lehetnek földrajzi alapúak, egy lakóközösségtől egy ország lakosságáig bármilyen méretet ölthetnek. Lehetnek földrajzi határoktól független csoportok is, mint a tudományos közösségek vagy a BBC World és CNN International nézői. Leggyakrabban e közösségeknek több mint egy fontos jellemzőjük van; a New York Times például az Egyesült Államok nemzeti szinten terjesztett újságja, ám olvasóközönsége a nemzet lakosságának egy szűk (bár befolyásos) rétege, amely a helyi sajtónál részletesebb tudósításokat igényel a nemzeti és nemzetközi ügyekről.

A nyelv persze olyan jellemző, amely minden másnál fontosabb; még a szűk területtel foglalkozó tudósok vagy egy kis lakóközösség sem tud egy közösség teljes értékű tagja lenni, ha nem beszélnek ugyanazt a nyelvet, mindegy, mennyire egyezik is egyébként az érdeklődésük.

¹⁵ Lásd: Mark HOELZEL: Spending on Native Advertising Is Soaring As Marketers and Digital Media Publishers Realize the Benefit. *BusinessInsider*, 2015. február 18. <http://www.businessinsider.com/spending-on-native-ads-will-soar-as-publishers-and-advertisers-take-notice-2014-11>

¹⁶ Potter STEWART: Of of the Press. 16 *Hastings Law Journal*, (1975), 631, 634.

¹⁷ Jodi ENDA: Capital Flight. *American Journalism Review*, 2010. június. <http://ajrarchive.org/Article.asp?id=4877>

¹⁸ A demokrácia „a kommunikáció bonyolult hálója – annak a tudásnak az őrzése és megosztása, ami nyilvánosságot vagy közösséget hoz létre egyének tömegéből”. Jeffrey SCHEUER: *The Big Picture. Why Democracies Need Journalistic Excellence*. New York, Routledge, 2008. xix.

¹⁹ A sajtó és a demokratikus kormányzat egymástól való kölcsönös függését a Scheuer-könyvben tárgyalják nagy részletességgel. Lásd: Uo.

Valójában maga a nyelv is egy jelentős közösségformáló erő; gyakorta hatásosabban egyesíti vagy osztja meg az embereket, mint maguk az országhatárok.²⁰

A demokrácia és a földrajz

A demokrácia azonban elsősorban földrajzi alapú közösség képzetét idézi. Az elmúlt évszázad abbéli törekvéseinek ellenére, hogy nemzetek fölötti kormányokat hozzanak létre, a világot még mindig elsősorban nemzeti kormányok igazgatják. Igaz ez az olyan országokra is, amelyek nyelviileg megosztottak, mint Kanada, vagy széttartó gazdasági érdekek vezérlik őket, mint Kínában.²¹ A legtöbb nyugati demokráciában a politikai rendszer az országokon belül is földrajzi alapokon nyugszik; a képviselőt körzetek alapján oszlik meg, és a polgárok számára lakhelyük alapján dől el, kire szavazhatnak, és ki szól érdekükben a kormányban. E földrajzi alapú elképzelés ereje országról országra változik. A parlamentáris rendszerekben a képviselőket részben kerületek alapján választják, de gyakran nem szükséges az általuk képviselt kerület lakóinak lenniük,²² és a nemzeti pártpolitikától erősebben függ, hogy kit választanak meg, mint a helyi érzelmeiktől. Ebből kifolyólag az európai parlamenti rendszerek állampolgárainak nehézsége adódhat a földrajz jelentőségének értékelésével az amerikai politikai rendszerben.

Az Egyesült Államokban mélyen gyökerezik az a hit, hogy a politika számára releváns közösség földrajzi alapú. Az amerikaiak tucatnyi helyi, állami és nemzeti szintű köztisztviselőre szavaznak, egymással részleges átfedésben álló kerületek egész sorában. Az iskola igazgatósági tagjainak választása szempontjából egy kerületben lakik egy állampolgár, egy másikban a városi tanács tagjainak választása szempontjából, megint másikban, amikor a megyei kormányzó szerről van szó, az állami törvényhozókról, a Kongresszus tagjairól, és jellemzően a különböző szintű bírók választását illetően is más és más kerületek érvényesek.

Ezek a hivatalnokok szinte minden esetben kötelesek abban a kerületben élni, amelyet képviselnek, abból a talán megkérdőjelezhető elgondolásból kiindulva, miszerint egy kerület érdekeit csak annak egy lakosa képes megfelelően képviselni. A legtöbb kerületet legalább tízévente egyszer újra kell rajzolni,²³ ami néha azt jelenti, hogy az épp hivatalban lévőeknek meg kell változtatni lakhelyüket, hogy megarthassák pozíciójukat.

²⁰ Például a hispán lakosság növekedése az Egyesült Államokban azt eredményezte, hogy a Univision spanyol nyelvű televíziós hálózat a négy legnagyobb versenytársává nőtte ki magát. Lásd: Emily GUSKIN – Amy MITCHELL: Hispanic Media. Faring Better than the Mainstream Media. *The State of the News Media*, 2011. <http://www.stateofthemedial.org/2011/hispanic-media-fairing-better-than-the-mainstream-media/>

²¹ Lásd például: Teresa WRIGHT: Tenuous Tolerance in China's Countryside. In Peter HAYES – Stanley ROSEN (szerk.): *Chinese Politics. State, Society and the Market*. New York, Routledge, 2010. 112–113. Wright több olyan módot is feltár, melyek nyomán Kína eredményessége a világpiacon hátrányos helyzetbe hozza a kínai földműveseket.

²² Az Európai Parlament képviselőinek nem kell az általuk képviselt országban lakniuk. Lásd: Treaty on the Functioning of the European Union [2007] art. 22(2) (mely kijelenti, hogy képviselő abból az országból választható, amelynek állampolgára, vagy amelynek lakosa).

²³ Ez abból a szövetségi alkotmányos követelményből adódik, mely szerint a kerületeknek arányaiban nagyjából azonos számú polgárt kell számlálniuk, mint a legutóbbi tízéves népszámlálás alkalmával. Ezt általában „egy ember, egy szavazat” elvnek szokás nevezni. Lásd: *Baker v. Carr* [1962] 369 US 186.

Hagyományosan a sajtó is földrajzi alapokon szerveződik. Néhány kiadvány képes egyszerre helyi és nemzetközi szerepet is betölteni – mint a *New York Times*, a *New Yorker* – ám legtöbbjük helyi vagy regionális szinten működik (*Atlanta Journal*, *Detroit Free Press*, *Texas Monthly*), vagy egy szűkebb közönséget céloz meg (a *Wall Street Journal*, a *Sporting News*). A televíziós szolgáltatók törvény szerint helyi jellegűek – az egyes adók egy-egy konkrét városra vagy nagyvárosi területre kapják licenceiket.²⁴

A sajtó helyi jellege többé-kevésbé egybevág a politikai rendszerével. A sajtó az adott kerület (vagy a közönségében megtalálható kerületek) számára fontos ügyekről tudósít, kialakít egy fórumot ezek nyilvános megvitatására, tudósít a kerületek választási kampányairól és eredményeiről, valamint informálja a szavazókat a különböző kormányzati szervek tevékenységéről. A sajtó és a politikai rendszer közti kapcsolat kétoldalú: a kormányzók és a kormányzottak közötti kommunikáció nagy része a sajtón keresztül megy végbe. A politikai gyűlések, kormányzati találkozók, hírlevelek és petíciók biztosítanak némi közvetlen tapasztalatot, de az eszmecsere nagy része így is a sajtón keresztül zajlik.

A politika és a sajtó helyi jellegének hasonlósága jelentősen meggyengült azonban. Egyrészt, a sajtó már kevésbé helyi kötöttségű. A legtöbb újság a nemzeti vagy regionális láncok tulajdonában van,²⁵ amelyek nagy változatosságot mutatnak a helyi kiadásaikon gyakorolt kontroll vagy befolyás mértékében. A legtöbben az Associated Press hírügynökséghez tartoznak, ami ugyanazon országos hírekhez ad nekik hozzáférést. Bár a televízióadók helyi jellegűek, a legtöbbjük kapcsolatban áll egy nemzeti szintű hálózattal, amely ugyanazokhoz a hírekhez és szórásközpontú műsorokhoz biztosít hozzáférést minden tagja számára.²⁶ Húsz évvel ezelőttig a Szövetségi Kommunikációs Bizottság (*Federal Communications Commission*) megkövetelte, hogy a televízióadók jelentős mennyiségű, a helyi közönség számára releváns hír- és közéleti műsorokat sugározzanak, ám a műsorszórás szabályozásának enyhülése az 1990-es években jelentősen meggyengítette eme követelményeket.²⁷ A legtöbb állomás ma is közvetít legalább valamennyi helyi hírt és időjárás-jelentést, de a helyi relevanciájú műsorok többi része szinte teljesen eltűnt.²⁸

Az elmúlt harminc év talán legnagyobb változása a kábel- és műholdas televízió fejlődése volt. A legtöbb ezek közül semmiféle helyi műsortartalmat nem közvetít; a CNN, a Fox News, az MSNBC és több száz más kábel- és műholdas hálózat egyetlen műsorcsomagot biztosít minden előfizetőjének, szerte a világon. Néhány ilyen szolgáltató közvetít még helyi híreket, és mindegyikük számára kötelező közvetíteni a hozzájuk tartozó terület helyi „over-the-air” szol-

²⁴ The Public and Broadcasting. How to Get the Most Service from Your Local Station. *Federal Communications Commission*, 2008. július. http://transition.fcc.gov/mb/audio/newsite/docs/public_and_broadcasting.html#_Toc319313288 (Minden televíziós szolgáltatónak „válaszkésznek kell lennie a licence által meghatározott helyi közönség igényeire és problémáira.”)

²⁵ Eli NOAM: *Media Ownership and Concentration in America*. New York, Oxford University Press, 2009. 139.

²⁶ David KORDUS: What's on (Digital) TV? Assessing the Television Broadcasting System, Its Potential and Its Performance in Increasing Media Content Diversity. *Communications Law & Policy*, 2014/19. 55, 69 (kimutatja, hogy a nemzeti szintű „hálózatok országszerte növelik a tartalmak homogenitását”).

²⁷ The Policy and Regulatory Landscape. *Federal Communications Commission*, 285. <http://transition.fcc.gov/osp/inc-report/INoC-26-Broadcast.pdf>

²⁸ Lásd: MITCHELL i. m. (8. l.) arról tudósít, hogy a 952 egyesült államokbeli, híreket is közlő televízióállomás negyede nem készít saját hírműsorokat.

gáltatóinak műsorait,²⁹ de ahogy azt már fentebb említettük, ezek a helyi adók ma már kevesebb saját műsorral rendelkeznek, mint régebben. Azok a nézők, akik a kábeles hálózatokat részesítik előnyben az over-the-air szolgáltatókkal szemben, egyáltalán nem kerülnek kapcsolatba helyi hírekkel.

A politika változása szintén meggyengítette a sajtó és a politika közötti kapcsolatot. A Kongresszus kerületei nem kell, hogy a valódi érdekközösségeket tükrözzék; ehelyett a határait újrahúzásával biztosítják, hogy meglegyenek a törvény által előírt számú kisebbségi vagy a folyamatot felügyelő politikai párt által előnyben részesített szavazók. Én például egy sárkány alakú kerületben élek, amely kétszáz mérföld hosszú és egy megyényi széles; nem igazodik semmilyen újság terjesztési köréhez vagy televízióadó műsorszórási területéhez. Amit a megválasztott képviselő a kerület egyik végén mond a szavazóknak, teljesen más lehet, mint amit a másik végén képvisel. A másik véglet az, amikor egy szavazókerület túlon túl apró, hogy a sajtó tudósítson róla – ahol tucatnyi helyi kormányzó szerv tevékenykedik a helyi újság terjesztési körzeten belül, nem mindegyikük kerül bele a tudósításokba.

Mindennek az az eredménye, hogy míg a politikai rendszer még mindig földrajzi alapú, a legtöbb ember hír- és információforrásai nem azok. A politikai célok szempontjából fontos közösségek már nem igazodnak szorosan a hírek szempontjából fontos közösségekhez. Ennek sok következménye van, melyek közül a legnyilvánvalóbb az, hogy a sajtó már kevésbé hatékony fórum a politikai közösséget érdeklő ügyek megvitatására.

Az internet egyszerűen ront és javít ezen a tendencián. Az egyik oldalról megkönnyíti az állampolgárok számára, hogy csak olyan oldalakat érjenek el, amelyek izolálják őket nemcsak a helyi hírektől, de egész témáktól és nézőpontoktól is. Amennyiben ezek szándékos döntések valamely tartalom elkerülésére, akkor ugyanarról van szó, mint eldönteni, hogy egy bizonyos televízió-műsort nem néz meg vagy egy bizonyos újságot nem olvas az ember. Azonban ez – nem tudatosan – az érdeklődés szűkülését is eredményezheti; az újságolvasók és tévénézők ki vannak téve bizonyos szalagcímeknek, fényképeknek és előzeteseknek, amelyek felhívják a figyelmüket olyan ügyekre, melyeket maguktól nem kerestek volna. Némely internetes oldal szintén megteszi ezt, de a legtöbbjük nem jelenít meg más tartalmakat a felhasználónak, mint amelyek az algoritmusok szerint érdekelnék őt.

Másrészről az internet megkönnyíti a helyi hírek vagy konkrét ügyek megvitatására való új, ad hoc fórumok kialakulását. Soha nem volt könnyebb egy ügyet azonosítani, vitát nyitni róla és mozgósítani a véleményalkotást helyi és globális kérdésekben, mint ma. Ez részben elősegíti az öngazgatás megvalósulását, mivel lehetővé teszi a közösség ügyeinek megvitatását, ám a legtöbb esetben a szórakozás, a sport, a fogyasztói választások vagy más olyan témák kerülnek terítékre, amelyek a politikai közösség számára érdektelenek.

Összességében ezek a hatások inkább az érdekcsoportok szerinti politika felé tolódnak, mint a közösség alapú politika felé. Arra ösztönzik az embert, hogy célzottan a már őket eleve érdeklő kérdésekre összpontosítsanak. Keveset tesznek azonban azért, hogy az embereket rávezzék, hogy informálódjanak olyan kérdésekben, amelyekkel a közösség alapú demokrácia működéséhez szükségés lenne foglalkozniuk.

²⁹ *Federal Communications Commission* i. m. (24. lj.)

Az új típusú közösségek megszólítása

A nyilvánosság figyelmét a közügyek felé fordítani persze sosem volt könnyű. Az olvasók és a nézők mindig is ügyesek voltak azon ügyek figyelmen kívül hagyásában, amelyek nem keltették föl érdeklődésüket.³⁰ A figyelemfelkeltés tudománya egyaránt lételeleme a politika művészetének és az újságírás mesterségének. Ne legyenek illúzióink a nyilvánosság azon kérdésekben való tájékozottságának mértékéről, amelyekben az embereknek döntést kellene hozniuk. Sok évvel ezelőtt volt, hogy egy Calvert nevű volt politikusnak dolgoztam, aki az első választási győzelmet annak tulajdonította, hogy a választási kampánnyal egy időben a Calvert Whisky előállítója széles körű reklámkampányt folytatott, hogy a termék neve ismertté váljon a nyilvánosság előtt. A mai politikusok ugyanezen okból kifolyólag milliókat költenek saját maguk reklámozására,³¹ és további milliókat olyan tanácsadókra, akik megmondják, milyen üzenetekkel lehet a nyilvánosságot megszólítani.

A politika és a sajtó földrajzának egybevágóságát a közösségek természetének változása is kikezdte. Manapság sokan kevésbé azonosulnak a hellyel, ahol élnek, mint a szakmájukkal, vallásukkal, mellékfoglalkozásukkal vagy életük valamely egyéb területével. Ezek a nem földrajzi jellegű közösségek régebben jobban függtek a tömegkommunikációs orgánumoktól, mint a hagyományos közösségek, mivel kevesebb lehetőség nyílt személyes találkozásokra. Az internet azonban változást hozott, lehetővé téve a személyes találkozás és tömegmédián kívüli kommunikációt. A Facebook és a Twitter jól példázza a kizárólag internetes kommunikáció által összetartott közösségeket.

A gyengülő földrajzi kötöttségek csak az egyik okát adják a tömegmédián nehézségeinek. Ahogy az emberek már nem azonosulnak erősen a várossal vagy állammal, ahol élnek, egyre kevesebb okuk lesz a helyi újságot olvasni vagy a helyi televízióadót nézni. A földrajzon alapuló kormányzatok egyre kevésbé tűnnek relevánsnak azok számára, akiknek az ilyen jellegű közösségek nem fontosak. Ez némi magyarázatot adhat a szavazók számának csökkenésére;³² az emberek kevésbé motiváltak részt venni, ha a politikai közösségek nem egyeznek meg a számukra fontos közösségekkel.

Az a tény, hogy az újabban alakuló közösségek nem felelnek meg a politikai rendszer alapját képezőeknek, igen nagy problémát jelent az Egyesült Államok demokráciája számára, és alighanem más demokráciák számára is. Ez a probléma a demokrácia alapjait fenyegeti. Ha az állampolgárok nem vesznek részt, a döntés azokra marad, akiket saját vészőparipájuk motivál, s akik fel tudják használni a kormányt, hogy önös érdekeiket érvényesítsék, szemben a közjával.

A probléma talán kevésbé súlyosan jelentkezik, ha a politikai rendszer nem erőteljesen helyi jellegű. Amíg a fontos döntések inkább országos szinten születnek, mint helyi szinten, a demokrácia működőképes marad, ha azok, akik a helyi kormányzat iránt elvesztették az érdeklő-

³⁰ Egy tanulmány például kimutatta, hogy a helyi újságok olvasóközönségének csupán 61%-a olvassa a helyi híreket. Lásd: 2011 Community Newspaper Readership Survey. *Center for Advanced Social Research*, 2011. október. http://www.rjionline.org/sites/default/files/2011_nna_community_readership_survey_report_2.pdf

³¹ 2014 House and Senate Campaign Finance. *Federal Election Commission*. <<http://www.fec.gov/disclosurehs/hsnational.do>>

³² Federal Primary Election Runoffs and Voter Turnout Decline, 1994–2014. *Fairvote*, 2014. november. <http://www.fairvote.org/assets/Primaries/Federal-Primary-Election-Runoff-Turnout-2014-updated-11.17.14.pdf>

dést, továbbra is figyelemmel kísérik az országos jelentőségű ügyeket. Ez lehet a helyzet olyan parlamenti rendszerrel rendelkező országokban, ahol az embereket leginkább érdeklő kérdések túlnyomó részéről a központi kormányzat dönt. Ez segíthet megmagyarázni az Egyesült Államok szövetségi kormányának erősödését a 20. század folyamán. Ha azok, akiknek kötődése a helyi közösségekkel egyre gyengül, megtartják a nemzeti identitással való azonosulásukat, várható, hogy a szövetségi kormányra fognak tekinteni a problémáik megoldását illetően.

A demokratikus kormányzatnak szüksége van egy bizonyos szintű polgári bevonódásra, amihez közös értékek, vágyak és felelősségek érzetere van szükség. Egy olyan világban, ahol ezek többé nincsenek helyhez kötve, nem világos, hogy a sajtó vagy valamely más intézmény képes-e létrehozni ilyen jellegű bevonódást. A közösségi média felemelkedése nem úgy tűnik, mintha a polgári bevonódást elősegítette volna.³³ Ha a legfőbb közös érték az egyéni elégedettség maximalizálása, nem egyértelmű, hogy működőképes tud-e lenni a demokrácia.

A jól informált polgárság inkább tűnik vágyalomnak, mint realitásnak – mégis ez adja a népfeltség elvének alapfeltevését. A sajtó, legalábbis az Egyesült Államokban, a legfontosabb eszköz, amelyen keresztül az emberek az értesüléseiket szerzik azokról a kormányzati ügyekről, amelyekben döntést várnak tőlük.³⁴ A Köztársaság megalapítása óta az amerikai politikai intézmények függtek a sajtótól, hogy az fórumot biztosítsa az öngazgatással kapcsolatos kérdések megvitatására. Benjamin Franklin lelkes nyomdász volt, eszközöket, tanácsot, tartalmakat, valamint anyagi támogatást biztosított újságoknak Philadelphiától Virginián keresztül Dél-Karolináig.³⁵ A forradalmi időszak nyomdái pamfleteket és újságokat adtak közre, melyek a Nagy-Britanniával kapcsolatos sérelmeket és a függetlenség igényét hirdették.³⁶ Az alkotmánnyal és a Bill of Rights-szal kapcsolatos nyilvános vita jobbra ezeken a fórumokon zajlott.³⁷ Ahogy az ország nyugat felé terjeszkedett, az újságok általában az első vállalkozások között jelentek meg az új településeken. Az 1840–50-es években a rabszolgaságról szóló viták töltötték meg az újságokat. Később, a 19. században az újságok a korrupció ellen folytattak hadjáratot, és kormányreformokat értek el. Újságok szították a spanyol–amerikai háború iránti lelkesedést és az első világháborúban való részvétel iránti vonakodást. A vietnámi háborúval kapcsolatos közvélemény negatívba fordulása is a sajtó, különösen a televíziós hírek eredménye (vagy hibája) volt.³⁸

³³ Az amerikaiak jellemzően hasonló gondolkodású emberek szűk csoportjára korlátozzák magukat, és „[A] közösségi média, inkább, mint hogy áttörje a különböző közösségek között húzóódó falakat, elsősorban a már létező közösségi mintázatokat hozta újra létre online.” Daniel CLARK – Elana GOLDSTEIN – Chris BERENDES: Integrating News Media, Citizen Engagement, and Digital Platforms Towards Democratic Ends. *Democracy Fund*, 2013. július. <http://www.democracyfund.org/media/uploaded/IntegratingTowardsDemocraticEnds.pdf>

³⁴ Ugyanez látszik működni Nagy-Britanniában is, ahol „a választók csak egy kis százaléka fog élőben látni egy pártvezetőt vagy ellátogatni egy gyűlésre, hogy meghallgassa, amit mond”. A 2001-es választásokkor 88% informálódott politikai hírekről televízió, 74% pedig újságokon keresztül. David DENVER: *Elections and Voters in Britain*. Basingstoke – New York, Palgrave Macmillan, 2003. 130.

³⁵ Jean FOLKERTS – Dwight L. TEETER: *Voices of a Nation: A History of Mass Media in the United States*. Boston, Allyn and Bacon, 2002. 29.

³⁶ Lásd: Jeffrey A. SMITH: *Printers and Press Freedom: The Ideology of Early American Journalism*. New York, Oxford University Press, 1988. 74–92.

³⁷ Lásd: Leonard Williams LEVY: *The Emergence of a Free Press*. New York – Oxford, Oxford University Press, 1985. 176.

³⁸ A sajtó szerepét tárgyalja ezekben a megosztó esetekben: FOLKERTS – TEETER i. m. (35. lj.) 483–85.

Összegzés

A múltban a sajtó központi szerepet játszott a közönség egybegyűjtésében. A hírek megrostálásával, kiválogatásával, átgyűrésével és csomagolásával, melyeket a szerkesztő aszerint irányított, hogy megítélése szerint mit akart a közönség, és mit volt szükséges tudnia, a sajtó egy olyan közösséget hozott össze, amelyben legalább némi közös érdeklődés megjelent. Nincs ok, amiért ezt a funkciót a sajtó némelyik új, digitális megnyilvánulása ne tudná ellátni, és bizonyos fokok ez már meg is valósult. Megjelent néhány új online hírforrás: nemzeti szinten a *Politico*, állami szinten a *Texas Tribune*, városi szinten pedig a *DNAinfo.com*. A sikeresek közül a legtöbb non-profit, ezek adományokból tartják fenn magukat.³⁹ A hagyományos média is igyekszik digitális platformokon terjeszkedni vagy egészében áttevődni oda, de még nem világos, hogy fog-e működni a hagyományos, reklám által fenntartott üzleti modell a digitális világban. Ha azonban a kereslet megvan, valószínűleg ki fog fejlődni egy életképes üzleti modell.

Nagy kérdés viszont, hogy van-e elégséges mértékű kereslet. Amerikában legalábbis sokan – talán a legtöbb ember – meglehetősen közönyösnek mutatkozik az olyan híreket illetően, amelyek az öngazgatás működtetéséhez kellenének. Érdeklík őket a sporthírek, a szórakozással, divattal kapcsolatos vagy fogyasztási lehetőségekről szóló hírek, a politikával és kormányzással kapcsolatosak viszont nem. A szavazók számából úgy tűnik,⁴⁰ a legtöbbeket nem zavarja, hogy a kormányzati döntéseket a beleszólásuk nélkül hozzák meg. Vannak, akik szerint ez azért van, mert az állampolgárok kiábrándultak a kormányból, vagy nem elégedettek a választási lehetőségekkel, esetleg úgy érzik, nem számít a szavuk. De a politikai pártok és képviselőjelöltek, akik számára előnyös lenne ezeket a meggyőződéseket megváltoztatni, évek óta próbálkoznak ezzel – kevés sikerrel. Amíg nem talál valaki módot rá, hogy motiválja a részt nem vevő polgárokat, az öngazgatással kapcsolatos hírek iránti kereslet csak a lakosság elenyésző részére fog korlátozódni.

Még azok között is, akik követik az ilyen típusú híreket, sokan nem akarják, hogy a sajtó válogasson helyettük; ők akarják meghatározni, hogy mit olvasnak vagy hallanak. Amit azonban nem tudnak, az az, hogy valaki más – vagy valami más – igenis válogatja számukra a híreket. Senki nem tud minden segítség nélkül navigálni az elérhető hírek és információk tengerében. Manapság ezt a segítséget inkább jelentik algoritmusok, mint szerkesztők. Az algoritmusok megmondják a keresőmotoroknak és online hírportáloknak, hogy szerintük miről akarunk hallani vagy olvasni.⁴¹ Ezek az algoritmusok lehetnek egyszerűek, melyek a múltbeli választásainkra alapoznak,⁴² de lehetnek bonyolultak is, melyek működése az egyes nyilvántartásokból, hitel-

³⁹ Getting Local: How Nonprofit News Ventures Seek Sustainability. *Knight Foundation*, 2011. október. 19. http://www.knightfoundation.org/media/uploads/publication_pdfs/13664_KF_NPNews_Overview_10-17-2.pdf

⁴⁰ *Fairvote* i. m. (32. lj.)

⁴¹ Ezt a fajta algoritmust jól példázzák az Amazon további vásárlásra adott javaslatai, melyek a korábbi vásárlásokon alapulnak. Lásd: Jure LESKOVEC – Anand RAJARAMAN – Jeff ULLMAN: *Mining of Massive Datasets*. New York, Cambridge University Press, 2010. 309–310.

⁴² Lásd: Frank PASCUALE: Beyond Innovation and Competition. The Need for Qualified Transparency in Internet Intermediaries. *104 Northwestern University Law Review*, (2010) 105, 138. (Leírja az internetszolgáltatók azon törekvéseit, hogy olyan adatbázisokat állítsanak össze és adjanak el, melyek minden ilyen jellegű, különböző nyilvántartásból összegyűjtött információt tartalmaznak).

kártya-tranzakciókból, internet- és telefonhasználatból, letartóztatási jelentésekből, politikai aktivitásból, ingatlantulajdonlásból, postai rendelésekből és a digitális kémkedés megannyi más eredményéből összeállított információsomagon alapszik.

Ezek a mechanizmusok nagyon jók lehetnek abban, hogy az egyéni preferenciákat maximalizálják, ám az önigazgatáshoz ennél több kell. Kellenek érdekcsoportok, amelyekben a közügyekről szóló párbeszéd meg tud valósulni. Egy olyan világban, ahol milliónyi hang küzd a figyelemért, a közönség egybegyűjtésének képessége fontosabb feladata lehet a sajtónak, mint a hírek gyűjtése és terjesztése. A sajtónak bizonyítottan megvan rá a képessége, hogy politikai közösségeket hozzon létre, amelyekben meg tud valósulni a demokratikus párbeszéd. Lehetőséges, hogy más entitások is képesek lehetnek erre, de eleddig egyik sem mutatott ilyen képességet.

FORDÍTOTTA: KOVÁCS ANNA